

Az életszerű párbeszéd tanítása az oroszórán

A nyelv kommunikációs fontosságát gyakran hangoztatjuk. Az iskolai nyelvtanításunk előterében a beszélt nyelv áll, mint az emberi gondolat közlésének legfontosabb eszköze. A nyelvoktatás minden szakaszában nagyon fontos a nyelvi szituációk megteremtése. Különösen akkor, amikor a tanulók szóbeli megnyilatkozásainak még nem nagyok a lehetőségei, de már kifejezhetik magukat más eszközökkel pl.: gesztussal, intonációval, mimikával. Ezeknek a beszédhelyzeteknek élethűeknek, a tanulók életkorához alkalmazkodónak és tudásszintjüknek megfelelőeknek kell lenniük.

Ismeretes, hogy a párbeszéd nem könnyű társalgási folyamat, de alkalmas valamilyen elmondható történet kialakítására. Természetesen csak arra a nyelvi anyagra támaszkodhatunk, amit tanulóink az iskolában tanulnak. Párbeszédet alakítunk ki egy-egy minidialógus segítségével, a legfontosabb szókincs használatával. Ezekkel a mondatokkal az a célom, hogy tanulóink az adott szituációban ki tudják magukat fejezni. Nagy szerepet tulajdonítok a beszélgetés, illetve beszéd gyors elsajátításában a nyelvi sztereotípiák törvénye alapján létrejött szokásoknak. Pl.: az ilyen mondatok mint üdvözlés *jó napot, jó reggelt, vagy hogy vagy, hol laksz, foglalj helyet, kérek egy pohár teát* stb.

A tanulóim figyelmét felhívom arra a jelenségre, hogy az orosz nyelv gyakran tömörít.

Ez a lehetőség a magyarban is megvan, de használata nem kötelező. Pl.:

— А Ты куда Нина?

— К Еве.

— Ева дома?

— Дома, дома, приходи!

Az orosz nyelv mondanivalójában leginkább a cselekvés helyére utal. A kifejezések egész sora található az orosz nyelvben, amelyekben a helyhatározásra utalás teremti meg a közlendőket.

— Пойдём куда-нибудь.

— Хорошо, но куда?

— В цирк.

— Давай пойдём в цирк.

— В цирк, так в цирк.

—

— А поезд с юга?

— Ох, он прошёл в час.

Az oroszra jellemző az a magyarra pedig az és, de hát, azonban szócska használata. Ezt a repertoárt főként a 7. és 8. osztályban ismertetem, hogy beszélgetésük során a megfelelő szócskát használják.

A nyelvi órákon a mindennapok mai szavaival találkoznak tanulóink. Elgondolkozhatunk azon, hogy mi a tartalma ennek a kifejezésnek: *mit csinálunk az oroszórán?* Ez a kérdés már az 5. osztályban használatos. Ugyanúgy mint *mit csinállok otthon a tanulás után?* *Hol voltál a nyáron?* (Ez a 6. osztályban) *mit csináltál az úttörőtáborban?* Ezek a leggyakoribb és legsablonosabb kérdések a nyelvi órán. Ha

otthon volt, játszott, olvasott, írt, tv-t nézett, vagy rádiózott. Tankönyveink a hétköznapi témák szókincsminimumát sajnós tradicionálisan kezelik. Tanulóink hiába is keresnének a hétvégi házzal kapcsolatos kifejezéseket, avagy a kempingezésre vonatkozó szavakat. A gépkocsira vonatkozólag, pedig néhány gépkocsitípus nevét ismerik csak, amit esetleg az oroszóra nélkül is megtanulnának. A modern szókincset a most készülő tankönyvek már tartalmazni fogják.

A beszélgetéshez gyakran használunk applikációs képeket Pl.: A szoba berendezése. A berendezés tárgyait a tanulók felteszik az applikációs táblára, miközben a tárgyakat megnevezik és közlik, hogy mi hol van. (Az 5. osztályban.) A szoba berendezése után benépesítik azt a család tagjaival, és elmondják, hogy ki mit csinál. Később már jelzik azt is, hogy milyenek a tárgyak és a személyek. Már az 5. osztályban fontosnak tartom a gyakran használatos kérdő szavak megtanítását. A kérdésfeltevés nehéz feladat elé állítja a tanulókat. Ezért a kérdésalkotást a szemléltető kép alapján vagy a mágneses táblán kialakított kép alapján (pl.: otthon, család, falu, város, iskolaudvar) gyakorolom. Lehetőleg minden mondatrészre kérdezzen a tanuló. A modern nyelvoktatásban a dinamikus képeknek, a mágneses képeknek és applikációs sorozatnak fontos szerepe van. Nagy előnye, mint tudjuk, az adott elemekből önállóan komponálhatják a képet, mozgathatják, cserélhetik a figurákat. A variálhatóság a tanulók játékos tevékenységét is ösztönzi. (Ez található Az orosz nyelv oktatásának metodikája általános iskolai és középiskolai tanárok számára a 310. oldalon.)

Megkísérlem bemutatni, hogyan végzem a mindennapi tanítási gyakorlatban a folyamatos beszédtanítást, természetesen nem a teljesség igényével. Tudom, hogy a módszer ismeretes, de hasznos azt feleleveníteni. A módszer lényege, hogy ismert szókincsekre támaszkodjon. A rendszeres gyakorlás a tanulókat olyan sikerélményben részesíti, hogy a gyengébb felkészültségű gyerekeket is arra ösztönzi, hogy minél jobban megjegyezze, begyakorolja az anyagot magán az órán. A folyamatos gyakorlást folyamatosan készítem elő, méghozzá úgy, hogy a lexikai anyag elsajátításában is előrehaladunk. Óráimon igen gyakori a kórusos ismétlés is.

A 6. osztályban a 16. olvasmányhoz pl.: elkészítjük az élelmiszerüzlet kirakatát, illetve a pultját. A vaját, kenyeret, húst, tejet, kávé, teát, kávé, kávé a tanulók maguk helyezik a kirakatba, majd az üzlet pultjára, miközben mondják, hogy mit tesznek a kirakatba, illetve a pultra. Valamennyi tanulót igyekszem bevonni a munkába. Miután elkészült az üzlet, közben a vásárló – eladó dialógust is kialakítjuk és gyakoroljuk az üdvözlést, majd a *mennyibe kerül* kifejezést. Ilyen módon berendezünk írószerekboltot és áruházat is. A 7. osztályban, de még előbb is csoportosíthatjuk a járműveket is megadott szempontok alapján. Pl.: Milyen járművek vannak a városban és gépek a falun? Hogyan megyünk az iskolába? Gyalog, vagy járművön (pl.: villamoson, autóbuszon, trolibuszon, esetleg személygépkocsin stb. A hatodik osztálytól kezdve a főnévragozás eseteinek gyakorlásával, pl.: Mit látott? Mit akarsz venni? Miről beszélgetünk? Kihez megyünk? Kivel megyünk? Kinek segítünk? – bővítjük a beszélgetést. Bemutatok néhány eleven párbeszédet, és könyv nélkül néhányat megtanítok, hogy azokból a tanuló újabb és újabb mondatot alkothasson.

Az orosz nyelvre jellemző beszédfordulatoknak mennél nagyobb szerepet szánok óráimon. Az ország nyelvi eredetiségét igyekszem ismertetni, pl.: azt, hogy az orosz grammban kéri az árucikkeket. Pl.: 300 g sajt, vagy 400 g kolbász, míg a fél kg-ot vagy egészet már mondja. Ezeket a kifejezéseket még a tőszámnév ismerete nélkül nem használhatjuk, de ismertté válik előtűk a szabály. Az 5. és a 6. osztályokban, de a felsőbb osztályokban is több játékos elemet kell beiktatni az óra menetébe. Nagyszerű példákat találunk a „100 játék az orosz nyelv oktatásához” Héjjas Endre–Váczy László könyvében, amelyek mind a beszédtanítást segítik elő.

A fokozatosság elvének olyanképpen szerzek érvényt az óráimon, hogy egyszerűbb alapformájú, majd fokozatosan nehezedő feladatokat kapnak tanulóink. Ilyen például a 7. osztályban a képzeletbeli utazás témájának feldolgozása. Találkozás a vasútállomáson, jegyváltás, beszélgetés a vasúti kocsiban. Megérkezés majd városnézés, esetlegesen idegenvezetés. Itt a tanulók bemutatják Moszkva nevezetességeit, felhasználva a 7. majd a 8. osztályban tanultakat. Moszkva térképét ismertetik, plakátokkal és levelezőlapokkal összeállított tablókkel színesítve. A város ismertetése során mód nyílik 1–1 rövid elbeszélésre is.

A tanulót jobban motiválja ez a módszer, mivel a helyzetekbe bele tudja élni magát, és úgy érzi, hogy azt tanulja, amire szüksége is lesz. Munkámban arra töreksem, hogy a gyakorlandó anyag kiválasztásában fontos szerepe legyen a használhatóságnak. Az órát tervszerűen igyeksem felépíteni és vezetni, hogy a tanulók kisebb erőfeszítéssel mennél nagyobb eredményt érjenek el.

BALÁZSFI ISTVÁN

Szeged

Országjáró tanulmányi kirándulások a földrajztanár szervezésében

Tantervi követelmény, hogy földrajzórákon a földrajzi tárgyról, jelenségekről és folyamatokról a valóságnak megfelelő képzeteket és fogalmakat alakítsunk ki. Ennek keretében mutassuk be a természeti tényezők egymás közötti és a gazdasági élettel való alapvető összefüggéseit, ismertessük a szocialista építés és a természetátalakító munka hazai eredményeit, hazai tájaink szépségét, s mindezzel neveljük szocialista hazaszeretetre.

E célok elérésében alapvető fontosságú a valóság bemutatása a földrajzi környezetben. „A mesterséges szemléltető eszközök térhódítása idején is tudomásul kell vennünk, hogy a földrajzi ismeretek elsődleges forrása maga a természet, a környezet, a maga természeti és gazdasági földrajzi jelenségeivel.”

A közvetlen környezet megfigyeltetése nem jelent nagyobb gondot, sőt a környék természeti adottságait is megfigyelhetjük őszi és tavaszi kirándulásaink alkalmával, de hazánk távolabbi tájait csak országjáró kirándulásaink keretei között ismerhetjük meg. Az ilyen kirándulásoknak hagyományai vannak iskolánkban: utóbbi 20 év alatt 20-nál is több esetben került erre sor kisebb részben osztály, nagyobb részben iskolai szervezés keretében. Kirándulásaink időtartama legfeljebb 6 nap, a csoport létszáma 45–50, de néhány esetben megközelítette a 100-at. (Ilyenkor két kocsival utaztunk.)

A szervezéssel kapcsolatban tisztáznunk kell néhány alapvető szempontot.

1. Gondolnunk kell arra, hogy fárasztó tanév befejezése után indulunk utunkra, amikor a tanulók már szabadságra, kikapcsolódásra vágyanak, sőt utazásuk lehetőségét jó munkájuk jutalmának is tekintik. Tehát nem lehet utazásunk egy fárasztó feladatokkal túlterhelt, gyötrő tevékenység, hanem alkalom a szórakozva tanulásra, értékes megfigyelések spontán elvégzésére, de kikapcsolódásra és játékra is. „Ha a kirándulási időt teljesen az ismeretszerzésre akarnók fordítani, a gyermekek végül türelmetlenek, kedvetlenek lesznek, a rend könnyen felbomlik. A természet nyitott könyv, olvasunk, tanulunk belőle. De ne feledjük, a természetnek van levegője, napsugara, zöld mezője, játszóttere, árnyas erdeje is. Mind-mind az ő gyermekeinek nyújtja ezt, engedjük hát oda nekik. Miért lennének kerékkötői a jó hangulatnak, szelíd tréfának, játéknak, a gyermeki lélek apró örömeinek?”